

פרשת מקץ - שלישי

(לט) וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־יוֹסֵף
אֲחֵרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ
אֶת־כָּל־זוֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכֶם
כְּמוֹדִי:

לט ואמר פרעה ליוסף,
בחר זהודע יי יתך ית
כל דא, לית סכלתן
וחכים, כותך.

רס"א אין נבון וחכם כמוך. לבקש איש נבון וחכם שאמר
לא נמצא כמוך:

(מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־
פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶּא
אֲנִי מִמֶּנּוּ:

מ את תהי ממנא על
ביתי, ועל מימרך יתן
כל עמי; לחוד פרסי
מלכותא דדין, איהי
יקיר מנך.

רס"א יישק. יתן יתפרנס. כל צרכי
עמי יהיו נעשים על ידך כמו וכן משק ביתי וכמו נשקו בר
גרנישו"ן בלע"ז: רק הכסא. שיהיו קורין לי מלך: כסא.
לשון של מלוכה כמו ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך:

(מא) וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־יוֹסֵף
רֵאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־
אֶרֶץ מִצְרָיִם:

מא ואמר פרעה,
ליוסף: חזי דמניתי
יתך, על כל ארעא
דמצרים.

רס"א נתתי אתך. מניתי יתך ואף על פי כן לשון נתינה הוא
כמו ולתתך עליון. בין לגדלה בין לשפלות נופל לשון נתינה
עליו כמו נתתי אתכם נבזים ושפלים:

(מב) וַיֹּסֶר פֶּרַעַה אֶת־טַבַּעְתּוֹ
מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אוֹתָהּ עַל־יַד
יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׂ אוֹתוֹ בִּגְדֵי־שֵׁשׁ
וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צוּאָרוֹ:

מב ואעדי פרעה ית
עזקתיה מעל ידיה,
ויהב יתה על ידא
דיוסף; ואלביש יתיה
לבושין דבוץ, ושוי
מניכא דדהבא על
צוריה.

רס"א ויסר פרעה את טבעתו.
נתינת טבעת המלך היא אות למי
שנותנה לו להיות שני לו לגדלה: בגדי שש. דבר חשיבות
הוא במצרים: רבד. ענק ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד
וכן רבדתי ערשי רצפתי ערשי מרצפות. בלשון משנה מוקף
רובדין של אבן. על הרובד שבעזרה והיא רצפה:

(מג) וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת
הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ
לִפְנָיו אֲבֵרָךְ וַנִּתּוֹן אוֹתוֹ עַל
כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

מג וארכיב יתיה,
ברתכא תנייתא דיליה,
ואכריזו קדמוהי, דין
אבא למלכא; ומני
יתיה, על כל ארעא
דמצרים.

רס"א במרכבת המשנה. השניה
למרכבתו המהלכת אצל שלו: אברך. כתרגומו דין אבא
למלכא רך בלשון ארמי מלך. בהשתפין לא ריכא ולא בר
ריכא. ובדברי אגדה דרש רבי יהודה אברך זה יוסף שהוא אב
בחכמה ורך בשנים אמר לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעות
עלינו את הפתובים אין אברך אלא לשון ברבים שהכל היו
נכנעין לפניו ויוצאין תחת ידו כענין שנאמר ונתון אותו וגו':

(מד) וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה אֶל־יוֹסֵף
אֲנִי פֶּרַעַה וּבִלְעָדִיךָ לֹא־
יָרִים אִישׁ אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

מד ואמר פרעה ליוסף,
אנא פרעה; ובר
ממימרך, לא ירים
גבר ית ידיה למיחד
זין וית רגליה למרכב
על סוסיא בכל ארעא
דמצרים.

רס"א אני פרעה. שיש בידי יכולת
לגזור גזרה על מלכותי ואני גזור
שלא ירים איש את ידו: ובלעדיך. שלא ברשותך. דבר אחר
אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו' וזהו דוגמת רק
הכסא, אלא שהוצרך לפרשה בשעת נתינת הטבעת: את ידו
ואת רגלו. כתרגומו:

(מה) וַיִּקְרָא פֶּרַעַה שְׁם־יוֹסֵף
צִפְנָת פַּעֲנִחַ וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־
אֶסְנַת בַּת־פוּטִי פֶרַע כֶּהֵן
אֵן לְאִשָּׁה וַיַּצֵּא יוֹסֵף עַל־
אֶרֶץ מִצְרָיִם:

מה וקרא פרעה שום
יוסף, גברא דמטמרן
גלן ליה, ויהב ליה
ית אסנת בת פוטי פרע
רבא דאון, לאתו;
ונפק יוסף, שליט על
ארעא דמצרים.

רס"א צפנת פענח. מפרש הצפונות ואין לפענח דמיון במקרא:
פוטי פרע. הוא פוטיפר ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו
לפי שחמד את יוסף למשכב זכור:

(מו) וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
בְּעֹמְדוֹ לִפְנֵי פֶּרַעַה מֶלֶךְ־
מִצְרָיִם וַיַּצֵּא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי
פֶּרַעַה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרָיִם:

מו ויוסף, בר תלתין
שנין, בר קם, קדם
פרעה מלכא דמצרים;
ונפק יוסף מן קדם
פרעה, ועבר בכל
ארעא דמצרים.

(מז) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשֶׁבַע שָׁנִי
הַשָּׁבַע לְקִמְצִים:

מז וכנשו דירי ארעא,
בשבע שני סבעא
עבורא לאוצרין.

רס"א ותעש הארץ. כתרגומו ואין הלשון נעקר מלשון עשיה:
לקמצים. קומץ על קומץ יד על יד היו אוצרים:

(מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֶל |
שֶׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם וַיִּתֵּן־אֹכֶל בַּעֲרִים
אֹכֶל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר
סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

מח וקנש ית כל עבור
שבע שניא, דהואה
בארעא דמצרים,
ויהב עבורא, בקרויא:
עבור חקל קרתא
דכסחרנהא, יהב בגוה.

רס"א אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה. שכל ארץ
וארץ מעמדת פרותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד
את התבואה מלרקב (נראה לי שהוא דעת רבי נחמיה ואין צריך כלל להגיה
ברש"י כאשר עלה בדעת קצתם):

(מט) וַיַּעֲבֹר יוֹסֵף בָּר כַּחֲוֹל
הַיָּם הָרַבָּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל
לְסַפֵּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:

מט וכנש יוסף עבורא
כחלא דימא, סגי
לחדא עד דפסק
מלממני, ארי לית
מנין.

רס"א עד כי חדל לספור. עד כי חדל
לו הספור לספור והרי זה מקרא קצר: כי אין מספר. לפי
שאין מספר והרי כי משמש בלשון דהא:

(נ) וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים
בְּטָרָם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעָב
אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אֶסְנַת בַּת־
פוּטִי פֶרַע כֶּהֵן אוֹן:

נ וליוסף אתילידו תרין
בנין, עד לא עאלת
שתא דכפנא, דילידת
ליה אסנת, בת פוטי
פרע רבא דאון.

רס"א בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאדם אסור לשמש
מסתו בשני רעבון:

(נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שְׁם
הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי
אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֵת
כָּל־בֵּית אָבִי:

נא וקרא יוסף ית שום
בכרא, מנשה: ארי
אנשיני יי ית כל עמלי,
וית כל בית אבא.

(נב) וְאֵת שְׁם הַשְּׁנִי קָרָא
אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים
בְּאֶרֶץ עֲנִי:

נב וית שום תנינא, קרא
אפרים: ארי אפשני יי,
בארע שעבודי.